

DEYİMLERİN KİMLİĞİ: Varsayıcılık, Kuramcılık

H.B. Paksoy

Ele alınabilecek deyim ne olursa olsun, en önce o deyim kimliğinin göz önüne alınması gerekir. Bir deyim kimliğini belirleyen veriler nelerdir? Deyimi kullanan kişinin kimliği, özellikle bu işlem içinde en önde gelir. Oyle ise, kişinin kimliğinin ne gibi etkenler ile oluştuğunun ele alınması kaçınılmaz. En önce göz önüne alınması gerekli sorular arasından örnekler:

- a) deyim yaratan ya da kullanan kişinin ana dili nedir?
- b) ne gibi ve derinlikteki eğitimden geçmiştir?
- c) bu eğitimin sonucunda nasıl meyvalar vermiştir?

Deyim yaratan, kullanan, kuramların gündemlere girmesini sağlayanların kişisel gündemleri vardır. Bu öz gündemlerin niteliklerinin ne denli ve nereden bilindiğinin de bilinmesi gerekir. Bir kişi yalnızca, eskilerin deyimini ile, Hilal-i Ahmere mi çalışır? Yoksa, yarattığı ve kullandığı deyim ve kuramları, öz gündemindeki gelir çıkarı için mi ele almaktadır?

Uzatmadan, bir örnek verelim: Nasreddin Hoca, bir akşam evine üç okka et götürür, hanımının bu etten yemek yapmasını bekler. Bir süre sonra sorar: “Hanım, yemek nerede? Hanımı da: Kedi eti yedi deyiverir. Hoca da, teraziyi kaptığı gibi mutfaga uçar; kediyi kefeye koyup tartar. Kedi üç okka çekmiştir. Hoca kendi kendine söylenir: “Eğer kedi burada ise, et”e ne oldu? Et burada ise, kedi nerede?”

Olayı okuyup, gülüp, Nasreddin Hoca'nın düşünce keskinliğine ve yaratıcılığına olan saygımızı belirttikten sonra, Nasreddin Hoca'nın bu tutumunu, güldürü ötesinde değerlendirmek gereklidir. Bir olayı, deneyli bilim kavramını yaratıcısına ele almıştır; deney yenilenebilir türdedir; herhangi bir kısaca yinelenemez. Kullandığı düşünce düzeni saptırılabilir türden değildir. Getirdiği et; ya vardır, ya yoktur.

Nasreddin Hoca gerçek bir kişi midir, yoksa, Hoca'nın düşünce düzenini seven toplumun kendi içinden yarattığı bir simge kişilik midir? Bu konu üzerine eski ve yeni görüşler ileri sürülmüştür.[i] Genellikle 13. yüzyılda yaşadığı söylenir. Nasreddin Hoca'nın bu doğum tarihi ile birlikte, Deneyli Bilimin kurucusu olduğu öngörülen İngiliz soylusu Francis Bacon, Baron Verulam (1561-1626) dan söz etmek gerekir. Bacon'un yazdığı *Instauratio Magna Novum Organum*[ii] kitabı, deneyli bilimlerin başlangıcı olarak gösterilir. Bu iki kişi, Nasreddin Hoca ve Baron Bacon'un, düşünce kimlikleri nelerdir? Yarattıkları deyimlerin kimlik ayrıntıları nelerdir? Bu kimlikleri ne gibi yollarla ve hangi amaçlar ile edinmişlerdir? Ne yolda kullanmışlardır? Bu soruların karşılığını, okuyucunun vermesi gereklidir. Okuyucunun vereceği karşılık, okuyucunun kendi kimliğinin ortaya çıkmasına, ya da, en azından, okuyucunun öz düşüncesele kimliğini sorgulamasına neden olacaktır.

Kişiler ve toplumlar, öz kimliklerini bilmeseler, sorgulamasalar ne olur? Bu tür sorgulama gerekli midir? Elini, harıl-harıl yanan ateş içinde sokmaya kalkan kişinin düşüncesinin kimliği ne olabilir? Bu kişinin durum içinde kullandığı deyimlerin kimlikleri nelerdir, ne gibi etkenlere yol açabilir? Bir Toplum uluslararası konularda yasal sorumluluk altına almaya yetkili kişi ya da kişilerin deyimlerinin kimlikleri önemli midir?

Diger dillerden odunc alinma deyimler: odunc dusunceleri, odunc kimlikleri, odunc bagimliliklari da birlikte getirebilir mi? Bir deyimi oz dilinde anlayamayan toplum bireyleri, deyim'in anlaminin carpitilmasina katkida bulunabilirler mi? Bu carpitma sonucunda cikabilecek anlasmazliklar nasil cozumlenebilir?

Yeni dusunce deyimlerini ortaya atan kisiler kendilerine bir Toplum icinde ve disinda ozel ayricalik kazanmak icin mi calisirlar? Bu deyimlerin kimlikleri daha once var mi idi? Bu yeni kimlikli deyimlerin ne gibi bir sonuc vermesi beklenebilir? Kimin yararina?

Bu tur sorularin acikca ve yazili olarak tartisilmasi, Nasreddin Hocanin yaptigi turde denenmesi, ancak Toplumun yararina olacaktir.

---

[i] Bakiniz: H.B. Paksoy, Introduction *The Bald Boy Keloglan and the Most Beautiful Girl in the World* (Lubbock : ATON, 2003) http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-8/.pdf duzeninde, tum kitap.

[ii] Ornegin, Bkz: Francis Bacon, *Francisci de Verulamio, summi Angliae cancellarii, Instauratio magna. Multi pertransibunt et augebitur scientia* (Londini, apud Joannem Billium, Typographum Regium, 1620). Ucyuz ellinin uzerinde, cogunlugu Ingilizceye ceviri, yeni baskisi vardir.